

PATRIMONIUL CULTURAL - UN SUBIECT ACTUAL

Alis Vasile

Abstract

The Romanian Ministry of Culture initiated a codification process for the in force legislation on cultural heritage – historical monuments, archaeological sites and finds, movable heritage and museums, intangible heritage.

While the current national regulations include 7 laws and 25 fully detailed application norms, there are issues to be considered in drafting a Code of Cultural Heritage: the insufficient financial and human resources leading to an ineffective implementation of legal provisions, including the penalty system, the lack of an integrating approach at national level, on public policies and strategies regarding the cultural heritage, and the failure in complying with general regulations on state property and decentralization of public authority.

Amendments to be introduced on several aspects: strictly defining the cultural heritage categories, revising the sanction measures, simplification of procedures in declaring the “national treasure” status for movable heritage, enforced measures on monitoring the circulation of cultural goods, stronger provisions on the public funding of conservation and restoration works and tax exemptions for cultural heritage owners, regulation of the evaluation methodology, an improved status of experts and professionals in the field of cultural heritage, overall simplification of administrative procedures.

Keywords: *legislation, cultural heritage, cultural property, historical monuments, archaeology, circulation of cultural goods, code of cultural heritage.*

Este îmbucurător faptul că patrimoniul cultural a devenit un subiect de interes general în ultimul timp, fiind mediatizat fie prin campanii publice cum este cea dedicată strângerii de fonduri pentru achiziționarea lucrării lui Constantin Brâncuși, „Cumințenia Pământului”, fie prin preluarea de către presă a unor evenimente negative de degradare sau pierdere a obiectivelor de patrimoniu sau, dimpotrivă, de recuperare a unor bunuri culturale – cazul brățărilor dacice.

Codul Patrimoniului, ca proiect politic, a fost preluat și însușit de către actualul guvern, Ministerul Culturii incluzându-l printre prioritățile sale imediate.

Probabil mai puțin cunoscut este faptul că intenția de elaborare a unui cod al patrimoniului cultural, nu este una recentă, ci are deja o vechime de aproape 10

ani, timp în care mai multe comisii de specialiști au încercat să alcătuiască un proiect viabil, care să răspundă unor urgențe în protejarea patrimoniului cultural național sau care să amelioreze cadrul normativ existent. Proiectul codului este încă în lucru.

Acest articol își propune să prezinte ansamblul problematicii pe care o vizează reglementările în vigoare din domeniul patrimoniului cultural, să identifice unele dificultăți în aplicarea acestor reglementări și să sugereze câteva direcții conceptuale pe care un astfel de proiect ar putea să le urmeze.

Ce este patrimoniul cultural?

Patrimoniul cultural reprezintă o prioritate a politicilor publice la nivel internațional, recunoscută atât prin strategii și reglementări legale la nivel național, cât și prin convenții internaționale drept o valoare universală, o resursă fundamentală a dezvoltării societății în ansamblul său, la nivel economic, social, cultural și științific.

Patrimoniul cultural este constituit din bunuri mobile și imobile, tradiții și expresii culturale imateriale – mărturii excepționale ale creativității umane de-a lungul istoriei sale.

Altfel spus, patrimoniul cultural cuprinde monumente și ansambluri istorice și de arhitectură, situri arheologice, peisaje culturale, bunuri mobile cu valoare istorică, artistică, etnografică, științifică și tehnică, tradiții.

Într-o evaluare sumară și potrivit normelor de încadrare actuale, patrimoniul cultural național include în prezent un număr de aproximativ 30.000 de obiective clasate ca monumente istorice, peste 15 000 de situri arheologice repertoriate, peste 46.000 de bunuri culturale clasate, cca. 800 de instituții muzeale¹.

Obiectul reglementărilor în domeniul patrimoniului cultural

Obiectul reglementării este protejarea patrimoniului cultural.

Protejarea patrimoniului reprezintă un ansamblu de măsuri cu caracter științific, juridic, administrativ, financiar, fiscal și tehnic, menite a păstra, pentru generațiile viitoare, obiectivele culturale cu valoare excepțională și de a transmite cunoștințele pe care aceste obiective le poartă.

Valoarea educativă, civilizatoare și, nu în ultimul rând, economică a patrimoniului cultural, pentru întreaga societate, este de interes public.

Interesul public este cel ce justifică legiferarea statutului bunurilor de patrimoniu și a regimului de protejare a acestuia, instituind, în primul rând, limite ale dreptului de proprietate, fie ea publică sau privată, asupra bunurilor de patrimoniu și, totodată, o serie de măsuri care să asigure păstrarea și punerea în valoare a acestor bunuri.

¹ Potrivit datelor publicate de Institutul Național al Patrimoniului - <http://patrimoniu.gov.ro/ro>.

Într-o enumerare sintetică, regimul de protecție al patrimoniului cultural include identificarea și înregistrarea acestuia, cercetarea, colectarea (în cazul bunurilor mobile), conservarea și restaurarea, limitarea liberei circulații a bunurilor de patrimoniu, asigurarea securității, comunicarea valorilor de patrimoniu în scop educativ și de agrement.

Statul are datoria de a asigura ocrotirea patrimoniului cultural și de a proteja dreptul de proprietate, susținând dezvoltarea culturală, educativă și economică a societății.

Aceste principii ar trebui să stea la baza măsurilor legislative în domeniu, dificultățile apărând în concilierea interesului general cu cel privat, a strategiilor de dezvoltare locale cu cele naționale, în special din perspectiva procesului de descentralizare, a interesului economic cu cel cultural-educativ.

Reglementări în domeniul patrimoniului cultural

În România, primele reglementări legale privind protejarea patrimoniului cultural au apărut la sfârșitul secolului al XIX-lea, ele fiind completate ulterior, la începutul secolului XX.

După consolidarea cadrului normativ în regimul comunist în anii '50, într-o primă etapă urmată de noi reglementări și de înființarea a numeroase instituții de specialitate în anii '70, prima jumătate a anilor '90 a adus o serie de prevederi legale marcate de precaritate.

Legislația actuală, elaborată la începutul anilor 2000, cuprinde acte normative distincte – pentru protejarea patrimoniului cultural mobil, a celui imobil, a patrimoniului arheologic (inclusiv subacvatic), industrial, imaterial și referitoare la funcționarea instituțiilor muzeale.

Principalele acte normative care reglementează în acest moment protejarea patrimoniului cultural (pentru că acesta este obiectul central al reglementărilor, protejarea patrimoniului) sunt: Ordonanța Guvernului nr. 43/2000 privind protecția patrimoniului arheologic și declararea unor situri arheologice ca zone de interes național (aprobată cu modificări prin Legea nr. 378/2001)², Legea nr. 182/2000 privind protejarea patrimoniului cultural național mobil³, Legea

² Norme de aplicare a O.G. 43/2000: O.M.C.C. nr. 2072/2000 privind Instituirea Registrului Arheologilor, O.M.C.C. nr. 2458/2004 privind Instituirea Regulamentului Repertoriului Arheologic Național, O.M.C.C. nr. 2426/2005 privind aprobarea normelor metodologice de înscriere a unor situri arheologice prioritare în Lista zonelor de interes arheologic național, O.M.C.C. nr. 2483/2006 privind aprobarea Listei cuprinzând zonele de interes arheologic prioritar, O.M.C.C. nr. 2183/2007 pentru aprobarea Metodologiei pentru evaluarea financiară a prejudiciului adus patrimoniului cultural național imobil - monument istoric sau sit arheologic, O.M.C.C. nr. 2494/2010 pentru aprobarea Metodologiei privind atestarea personalului de specialitate din domeniul cercetării arheologice și înscrierea sa în Registrul arheologilor.

³ Norme de aplicare a Legii nr. 182/2000: Normele metodologice privind evidența, gestiunea și inventarierea bunurilor culturale deținute de muzee, colecții publice, case memoriale, centre de cultură și alte unități de profil - O.M.C.C. nr. 2035/2000 (modificat prin O.M.C.C. nr. 2371/2008), Normele de clasare a bunurilor culturale mobile – H.G. nr. 886/2008, Normele de conservare și

nr. 422/2001 privind protejarea monumentelor istorice⁴, Legea nr. 311/2003 a muzeelor și colecțiilor publice⁵ – toate cu modificări și completări ulterioare și republicate, Legea nr. 120/2006 a monumentele de for public, Legea nr. 6/2008 privind regimul juridic al patrimoniului tehnic și industrial, Legea nr. 26/2008 privind protejarea patrimoniului cultural imaterial⁶.

Însumând, există 7 legi și 25 de norme metodologice emise în aplicarea acestora, fără a include și prevederi din domenii conexe, cum ar fi Arhivele Naționale, bibliotecile publice, ariile naturale protejate, regimul construcțiilor, amenajarea teritoriului.

Acestora li se adaugă convențiile internaționale ratificate de România, dintre care amintim Legea nr. 149/1997 pentru ratificarea Convenției UNIDROIT privind bunurile culturale furate sau exportate ilegal, adoptată la Roma la 24 iunie 1995, Legea nr. 150/1997 privind ratificarea Convenției europene pentru protecția patrimoniului arheologic (revizuită), adoptată la La Valetta la 16 ianuarie 1992, Legea nr. 157/1997 privind ratificarea Convenției pentru protecția patrimoniului arhitectural al Europei, adoptată la Granada la 3 octombrie 1985, Legea nr. 451/2002 pentru ratificarea Convenției europene a peisajului, adoptată la Florența la 20 octombrie 2000), Legea nr. 99/2007 privind acceptarea Convenției asupra protecției patrimoniului cultural subacvatic, adoptată la Paris la 2 noiembrie 2001 și Directiva CCE nr. 7 din 1993 privind restituirea bunurilor culturale care au părăsit ilegal teritoriul unui stat membru (și Regulamentul nr. 3911/1992 privind exportul bunurilor culturale).

restaurare a bunurilor culturale mobile clasate - H.G. nr. 1546/2003, Normele de acreditare a experților - O.M.C.C. nr. 2009/2001, Normele de acreditare a conservatorilor și restauratorilor - O.M.C.C. nr. 2008/2001, Registrul bunurilor culturale distruse, furate, dispărute sau exportate ilegal - O.M.C.C. nr. 2044/2001, Normele privind autorizarea laboratoarelor și a atelierelor de conservare și restaurare - H.G. nr. 216/2004 (modificată prin H.G. nr. 1304/2010), Normele metodologice privind exportul definitiv sau temporar al bunurilor culturale mobile - H.G. nr. 518/2004, Regulament CEE nr. 3911/1992, Normele privind comerțul cu bunuri culturale mobile - H.G. nr. 1420/2003, modificată prin H.G. nr. 153/2008 și H.G. nr. 1304/2010).

⁴ Norme de aplicare a Legii nr. 422/2001: O.M.C.C. nr. 2260/2008 privind aprobarea Normelor metodologice de clasare și inventariere a monumentelor istorice, O.M.C.C. nr. 2495/2010 pentru aprobarea Normelor metodologice privind atestarea specialiștilor, experților și verficatorilor tehnici în domeniul protejării monumentelor istorice, O.M.C.C. nr. 2237/2004 privind aprobarea Normelor metodologice de semnalizare a monumentelor istorice, O.M.C.C. nr. 2684/2003 privind aprobarea Metodologiei de întocmire a obligației privind folosința monumentului istoric și a conținutului acestuia.

⁵ Norme de aplicare a Legii nr. 311/2003: Normele privind aprobarea Criteriilor de acordare a avizului prealabil în vederea înființării muzeelor și colecțiilor publice - O.M.C.C. nr. 2297/2006 (modificat prin O.M.C.C. nr. 2557 din 2010), Norme de acreditare a muzeelor și colecțiilor publice - O.M.C.C. nr. 2057/2007, Norme de clasificare a muzeelor și colecțiilor publice - O.M.C.C. nr. 2185/2007.

⁶ Norme de aplicare a Legii nr. 26/2008: O.M.C.C. nr. 2436/2008 privind elaborarea Programului național de salvagardare, protejare și punere în valoare a patrimoniului cultural imaterial, O.M.C.C. nr. 2491/2009 pentru aprobarea Regulamentului de acordare a titlului de TEZAUUR UMAN VIU, O.M.C.C. nr. 2236/2008 privind organizarea, funcționarea și atribuțiile Comisiei naționale pentru salvagardarea patrimoniului cultural imaterial.

În completarea actelor normative există, de asemenea, numeroase recomandări internaționale, emise de organizații de specialitate - UNESCO, International Council of Museums (ICOM), International Council on Monuments and Sites (ICOMOS), Comisia Europeană.

De ce un Cod al Patrimoniului?

În declarațiile publice ale reprezentanților autorității publice centrale de specialitate, Ministerul Culturii, elaborarea Codului Patrimoniului a fost prezentată ca prioritate strategică și soluție pentru o mai bună cunoaștere și aplicare a reglementărilor din domeniul patrimoniului.

În programul de guvernare, printre măsurile planificate în domeniul culturii este inclusă „elaborarea unui cod al patrimoniului național, care să asigure cadrul legal și instituțional pentru evaluarea, protejarea și păstrarea patrimoniului cultural național”⁷.

Deși îmbunătățirea cunoașterii și, implicit, a aplicării legii este un deziderat mereu actual, în acest caz pare o necesitate de maximă urgență, invocându-se pierderea unor obiective de patrimoniu și ineficiența regimului juridic de protecție și a sancțiunilor, ca urmare a deficiențelor în aplicarea legii inclusiv de către autoritățile și instituțiile abilitate în acest sens.

Din păcate, nu există date statistice publicate și nici informații detaliate care să arate amploarea și natura exactă a fenomenului⁸.

Cu titlu de exemplificare, pentru primele 6 luni ale anului 2016, Inspectoratul General al Poliției a anunțat constatarea a 323 de infracțiuni (față de 194 în primele 4 luni) având ca obiect material patrimoniul cultural, dintre care 56% au privit încălcarea regimului de autorizare a construcțiilor, 12,5% au fost furturi - majoritatea din lăcașe de cult. Au fost recuperate 7446 de bunuri culturale mobile, aproximativ 53% dintre acestea provenind din situri arheologice⁹. S-a dispus începerea urmăririi penale pentru 109 persoane, în primele 4 luni ale anului¹⁰.

În absența datelor statistice pentru întregul interval de la apariția reglementărilor în domeniu și până în prezent, luând în considerare constatările empirice și chiar aleatorii, putem afirma că dificultățile economice și sociale, precum și transformările structurale pe care România le-a parcurs în ultimele decenii au avut

⁷ [http://gov.ro/fisiere/pagini_fisiere/Programul-de-guvernare-al-Guvernului_Romaniei-Prim-ministru-Dacian-Ciolos\(Monitorul_Oficial\).pdf](http://gov.ro/fisiere/pagini_fisiere/Programul-de-guvernare-al-Guvernului_Romaniei-Prim-ministru-Dacian-Ciolos(Monitorul_Oficial).pdf).

⁸ Potrivit Institutului Național al Patrimoniului, în Registrul bunurilor culturale, distruse, furate, dispărute sau exportate ilegal sunt înregistrate 415 bunuri mobile, la data de 7 august 2016, cele mai multe aparținând instituțiilor muzeale, urmate de lăcașele de cult. - <http://furate.cimec.ro/lista.asp>; 40 de bunuri figurează în lista bunurilor recuperate, la aceeași dată. - <http://furate.cimec.ro/recuperate/lista.asp>. Baza de date a Poliției Române cuprinde 730 de bunuri culturale mobile furate, la aceeași dată. - <https://www.politiaromana.ro/ro/obiecte-furate>.

⁹ <https://www.politiaromana.ro/ro/stiri/protejarea-patrimoniului-cultural-misiune-a-politiei-romane>.

¹⁰ <http://www.agerpres.ro/comunicate/2016/05/22/comunicat-de-presa-igpr-12-47-23>.

influențe negative asupra protejării patrimoniului cultural național – resurse materiale și umane insuficiente, care au condus la imposibilitatea aplicării eficiente a prevederilor legale, lipsa unei tratări unitare la nivel național a politicilor și strategiilor de protejare a patrimoniului.

Deși detaliată, legislația existentă nu prezintă o abordare integrată a patrimoniului cultural în ansamblul său, ca principiu fundamental. Există diferențe și chiar și suprapuneri sau contradicții între regimul aplicabil patrimoniului imobil, cel al patrimoniului mobil, arheologic și al monumentelor de for public.

Totodată, pachetul legislativ în vigoare nu este adaptat realităților prezente, neluând în considerare principiul european al descentralizării și întâmpinând, în consecință, dificultăți majore de aplicare și eficiență.

Multitudinea și complexitatea procedurilor administrative instituite de legile existente necesită resurse umane și materiale care depășesc cu mult capacitatea instituțională actuală, atât din punct de vedere al derulării acestor proceduri, cât și din perspectiva monitorizării, controlului și aplicării sancțiunilor.

În paralel cu inițierea a numeroase proiecte de modificare și completare a reglementărilor în vigoare, autoritatea publică centrală de specialitate, Ministerul Culturii, a ales măsura codificării, definită de Legea nr. 24/2000 privind normele de tehnică legislativă pentru elaborarea actelor normative ca reunire într-o structură unitară a reglementărilor dintr-un anumit domeniu sau ramură de drept, în vederea sistematizării și concentrării legislației (art. 18).

Din perspectiva tehnicii legislative, codificarea normelor individuale dintr-un domeniu de referință comun este un demers în linie cu tendințele juridice actuale de sistematizare și unificare a legislației.

Carențe ale reglementărilor în vigoare

Apariția unor noi norme trebuie să aibă la bază necesitatea socială a acestora, din perspectiva experienței practice, directe a destinatarilor normei.

Dincolo de aspectele deficitare generale, prezentate anterior, în aplicarea legii s-a constatat¹¹ de către specialiștii în domeniul patrimoniului cultural o serie de dificultăți majore: ineficiența sistemului de sancțiuni, încălcarea constantă a regimului de protecție a patrimoniului construit și arheologic, dificultatea instituirii regimului de protecție pentru bunurile culturale mobile prin actuala procedură de clasare, nerealizarea inventarierii bunurilor mobile de către organizații nespecializate, o insuficientă monitorizare a circulației bunurilor mobile, statutul

¹¹ Informațiile provin din consultări directe cu specialiști din domeniul administrației publice de specialitate, din domeniul muzeal și al patrimoniului construit și arheologic. Informații privind patrimoniul imobil și muzeal sunt disponibile în studiile realizate, în 2014, de S.C. Agora Est Consulting S.R.L. și Quattro Design S.R.L. pentru Ministerul Dezvoltării Regionale și Administrației Publice - http://sdtr.ro/upload/STUDII/20.%20Sinteza_Protectia%20monumentelor%20istorice%20si%20a%20patrimoniului%20construit_.pdf; http://sdtr.ro/upload/STUDII/21.%20Raport_Infrastructuri%20culturale.pdf.

bunurilor aparținând cultelor religioase, numărul insuficient de specialiști la nivel național și precaritatea programelor de formare.

Modificări și completări

Așadar, un viitor Cod al Patrimoniului ar trebui să includă modificări și completări la prevederile actuale, printre care consider că esențiale ar fi următoarele:

1. Eliminarea neconcordanțelor cu alte prevederi legale – regimul proprietății publice, categorii de bunuri de patrimoniu, regimul zonelor protejate.

În ceea ce privește regimul proprietății publice, modificările ar viza introducerea regimului de proprietate asupra descoperirile arheologice în conformitate cu dreptul de proprietate asupra terenului în care acestea au fost descoperite (și nu în administrarea coordonatorului cercetării arheologice în cadrul căreia s-au făcut descoperirile, fără stabilirea titularului dreptului de proprietate și independent de relația de subordonare dintre proprietar și administrator); clasificarea și subordnarea muzeelor în concordanță cu anexa Legii nr. 213/1998 privind bunurile proprietate publică (în prezent, un muzeu de importanță națională putând fi în subordinea unui consiliu local), revizuirea dreptului de proprietate publică asupra siturilor arheologice prin trecerea cel puțin parțială a acestora în domeniul public al unităților teritorial-administrative – actualmente, toate siturile arheologice sunt în domeniul public al statului.

Definițiile și delimitările categoriilor de patrimoniu necesită revizuire, pentru unitate și abordare integrată – spre exemplificare, amintim prevederile paralele pentru situri arheologice cărora li se aplică atât regimul de sit, cât și cel de ansamblu sau monument istoric, monumentele de for public, tratate atât de sine stătător, cât și ca monumente istorice, componentele artistice ale monumentelor ce pot face și obiectul prevederilor pentru patrimoniul mobil.

Este necesară diferențierea strictă a celor două regimuri de protecție curente și al conținutului acestora, în special din punct de vedere al utilității practice, pentru categoriile A și B ale patrimoniului imobil și pentru categoriile „Tezaur” și „Fond” ale patrimoniului mobil (eliminarea categoriei „Fond”).

În același timp, stabilirea unor criterii precise, între care interesul public să primeze, pentru identificarea bunurilor care fac parte din categoriile protejate special trebuie să aibă în vedere obiectivul final – rămânerea acestor bunuri în circuitul public, în sensul de a fi accesibile publicului larg. Îngrădirea inutilă, fără finalitate practică, a circuitului civil al bunurilor culturale și a dreptului de proprietate asupra acestor bunuri, atâta timp cât nu există programe publice sau private de punere în valoare în mod educativ, cultural și social, nu servește protejării patrimoniului cultural național nici prin conștientizarea de către societate a valorii economice a acestuia, nici prin promovarea valorilor naționale peste hotare.

Aceste criterii – reprezentativitate pentru cultura națională și universală, valoare excepțională și utilitate publică –, ar trebui să stea și la baza stabilirii de

priorități și obiective în achizițiile publice de bunuri culturale, inclusiv în exercitarea dreptului de preempțiune al statului.

Principiul este aplicabil și în activitățile de protejare a patrimoniului imobil – nu orice clădire de interes arhitectural mediu trebuie păstrată nealterată în detrimentul dezvoltării urbane, atâta timp cât ea nu va fi pusă în circuitul public sau valorificată cultural, educativ sau turistic ori integrată în programe de urbanism coerente din punct de vedere al stilului arhitectural.

În privința zonelor protejate, corelarea trebuie făcută cu Legea nr. 350/2001 privind amenajarea teritoriului și urbanismul, cu modificările și completările ulterioare, Legea nr. 5/2000 privind aprobarea Planului de amenajare a teritoriului național – Secțiunea a III-a – Zone protejate și cu Legea nr. 50/1991 privind autorizarea executării lucrărilor de construcții, cu modificările și completările ulterioare.

2. Abordarea regimului sancționator cu favorizarea sancțiunii contravenționale, inclusiv a avertismentului și prestării de activități în folosul comunității și a sancțiunilor contravenționale complementare, neprevăzute de legislația specială în vigoare.

Eficientizarea sistemului de constatare și sancționarea cu promptitudine, inclusiv prin creșterea numărului de agenți constatatori și instituirea unor obligații suplimentare de informare a autorităților publice de specialitate de către deținătorii de bunuri de patrimoniu, în diferite situații – transferul de proprietate asupra bunurilor mobile, deteriorarea bunurilor.

3. Instituirea unui regim de protecție eficient pentru bunurile de patrimoniu, care să fie aplicabil și funcțional și în absența derulării procedurii de clasare (majoritatea covârșitoare a bunurilor de patrimoniu mobil nu vor ajunge să parcurgă această procedură într-un viitor apropiat, pentru mai puțin de 1% din bunurile deținute de muzee s-a finalizat clasarea). O soluție ar fi clasarea prin efectul legii pentru anumite categorii de bunuri, eventual în concordanță cu categoriile prevăzute de Directiva Consiliului European nr. 7/1993 privind restituirea bunurilor culturale care au părăsit ilegal teritoriul unui stat membru.

4. Introducerea unor noi măsuri de monitorizare a circulației bunurilor culturale mobile, care să includă clasarea și înregistrarea bunurilor culturale ce fac obiectul vânzării, donațiilor, schimburilor, succesiunilor, în scopul stabilirii provenienței bunurilor aflate în circuitul civil și a identificării celor susceptibile de a face parte din categoriile clasate ale patrimoniului cultural.

5. Finanțarea activităților de conservare, restaurare și protecție, în special pentru patrimoniul imobil, este dificil de soluționat, atât din perspectiva alocărilor bugetare, cât și a modalităților practice de intervenție asupra bunurilor proprietate privată. O măsură pe care Codul Patrimoniului ar putea să o prevadă este obligativitatea alocării unui procent din bugetul anual al autorităților publice pentru acest tip de activități care vizează bunurile din proprietatea publică a statului și a unităților teritorial-administrative.

Acordarea unor facilități fiscale (scutiri sau reduceri de impozite și taxe), proprietarilor privați de bunuri de patrimoniu trebuie completată de crearea unor mecanisme care să compenseze, prin realizarea unor activități de interes public, cheltuirea de fonduri publice pentru conservarea și restaurarea bunurilor culturale proprietate privată.

6. Evaluarea bunurilor culturale este, de asemenea, un domeniu care se cere clarificat și reglementat sub mai multe aspecte – modalitatea de atestare a experților evaluatori în domeniul patrimoniului cultural, elaborarea standardelor și procedurilor de evaluare a bunurilor, inclusiv în stabilirea prejudiciului în situații de furt, deteriorare sau distrugere a bunurilor.

Nu mai puțin important, evaluarea bunurilor culturale mobile este relevantă și în aplicarea legislației europene ce reglementează circulația bunurilor în afara spațiului Uniunii Europene, exportul fiind supus unor proceduri speciale pentru bunuri ce depășesc anumite valori financiare¹².

Valoarea financiară a unui bun cultural nu este absolută, un principiu de bază în protejarea patrimoniului fiind imposibilitatea înlocuirii acestor bunuri, dat fiind caracterul lor excepțional și memoria culturală pe care o poartă. Valoarea de piață a bunurilor culturale este dependentă de numeroși factori existenți la un anumit moment și nu ilustrează neapărat valoarea culturală a bunurilor respective; o bună parte a bunurilor de patrimoniu mobil nu au valoare de piață, neaflându-se, de altfel, în circuitul civil. Din aceste considerente, scopul și condițiile evaluării trebuie definite strict de către lege, evitându-se generalizarea.

7. Stabilirea unui statut al experților în domeniul patrimoniului cultural, care să prevadă remunerarea unitară, precum și drepturile și obligațiile acestora, alături de măsuri de profesionalizare a activităților de expertizare, respectiv de atestarea experților în urma promovării unui concurs național periodic care să certifice cunoștințe procedurale și legislative, în completarea celor de specialitate, membrii Comisiilor Naționale urmând a fi numiți în urma promovării unui concurs similar sau recrutați din corpul experților deja atestați.

Calitatea de expert judiciar ar trebui dobândită exclusiv la cererea persoanei fizice interesate și nu odată cu cea de expert atestat în domeniul patrimoniului cultural (cele două calități fiind în prezent asimilate) și, mai ales, în absența unei pregătiri adecvate.

Lipsa de claritate actuală a regimului răspunderii Comisiilor Naționale (și a membrilor lor) pentru deciziile și avizele conforme emise a condus la numeroase blocaje administrative și dificultăți juridice, acesta fiind un aspect important pe care Codul Patrimoniului se impune să îl reglementeze.

8. Sistemul de formare a specialiștilor în domeniul patrimoniului merită un loc important în viitoarea reglementare, prin statuarea obligației Ministerului Educației de a organiza programe de învățământ universitar și post-universitar de formare inițială și programe de învățământ pre-universitar pentru educație în

¹² Regulamentul (CEE) nr. 3911/92 al Consiliului din 9 decembrie 1992 privind exportul bunurilor culturale.

domeniul patrimoniului cultural. În domeniul formării profesionale continue și al perfecționării, Ministerului Culturii, ca autoritate de specialitate, îi revine sarcina organizării de programe, inclusiv prin instituțiile din subordine.

Nu ar trebui omisă nici susținerea financiară a unor reviste de specialitate (cum sunt „Revista Muzeelor”, „Revista Monumentelor Istorice” ș.a.), de către Ministerul Culturii și instituțiile subordonate acestuia.

9. Nu în ultimul rând, simplificarea procedurilor administrative și reducerea termenelor de finalizare a acestora ar aduce o îmbunătățire semnificativă cadrului actual.

Provocări

La nivel internațional există un număr redus de abordări legislative similare, preponderent în țări cu patrimoniu excepțional și cu tradiție în reglementarea protejării acestuia – Franța, Italia, Spania.

O nouă reglementare în România va trebui să găsească terenul conceptual comun care să reunească tendința specialiștilor de a proteja cât mai strict, interesul autorității publice centrale de specialitate de a proteja patrimoniul în ansamblul său, interesul autorităților locale de a gestiona mai ușor dezvoltarea urbană și bunurile deținute, interesul privat de a dispune liber de proprietate și de a nu avea sarcini fiscale și financiare disproporționate cu interesul public căruia îi servesc. Cum am amintit deja, protejarea patrimoniului va trebui circumscrisă și noilor realități politice și sociale – descentralizarea și apartenența la Uniunea Europeană.

De asemenea, în elaborarea proiectului Codului Patrimoniului este necesar să se opteze pentru includerea doar a unor prevederi generale, pentru toate categoriile de patrimoniu, sau pentru includerea unor prevederi detaliate care în prezent sunt prevăzute de normele de aplicare a legilor principale.

În prima ipoteză, normele de aplicare vor trebui elaborate simultan cu proiectul de lege, în caz contrar, acesta nu își va atinge obiectivul.

Revenind la întrebarea formulată anterior, „De ce un Cod al Patrimoniului?”, observăm că obiectivului declarat de Ministerul Culturii, cel de îmbunătățire a cunoașterii și aplicării reglementărilor, îi corespunde mai degrabă soluția încorporării, prevăzută de art. 19 din Legea nr. 24/2000, respectiv alăturarea într-o structură omogenă, sub formă de codex, a reglementărilor privind același domeniu sau domenii conexe, cuprinse în legi, ordonanțe și hotărâri ale guvernului, pe măsura consolidării sistemului legislativ, soluție care, însă, nu presupune și modificări ale normelor în vigoare.

Desigur, modificarea și completarea punctuală a prevederilor existente rămân un mijloc practic de remediere a deficiențelor de reglementare.

Indiferent de modalitățile alese pentru a îmbunătăți cadrul normativ actual, este evident că acestea trebuie puse în aplicare cât mai rapid, înainte de a se produce noi pierderi de bunuri de patrimoniu. Celeritatea trebuie să primeze în fața căutărilor integratoare și a demersurilor de durată care nu pot răspunde problemelor imediate, cu consecințe grave pentru o componentă fundamentală a patrimoniului național – cea culturală.